

ХТО КІРУЕ СВЕТАМ?..

Падведзены першыя вынікі «Лістапада»

Нагадаем, што гэтымі днямі ў сталіцы праходзіць XXIV Мінскі міжнародны кінафестываль «Лістапад». На розных пляцоўках адбываюцца паказы ігравога і дакументальнага кіно на любы густ. Ужо падведзены вынікі конкурсаў нацыянальных кінашкол і фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік». Не абышлося і без цікавінак і адмысловых сюрпрызаў гэтага года.

Прыз «За найлепшы фільм конкурсу нацыянальных кінашкол» быў прысуджаны фільму «Вузы» Зофі Кавалеўскай. Яна прадстаўляе Польскую нацыянальную школу кіно, тэлебачання і тэатра ў Лодзі. Фільму «Возера» рэжысёра Дар'і Блахіной прысуджаны дыплом за пранікліваю гісторыю жыцця ў суровых прыродных умовах чалавека, які захоўвае сілу духу і радасць жыцця. Гэты фільм створаны пры ўдзеле Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага інстытута кіно і тэлебачання. Фільм «У іншым свеце» рэжысёра Ганны Бедыньскай атрымаў

Аляксей АЙГА і Ансамбль 4'33" 8 лістапада выступаць у Мінску.

дыплом за мастацкае ўвасабленне тэмы маральнага выбару і любові як самага важнага сэнсу жыцця — гэта Школа дакументальнага кіно і тэатра Марыны Разбежкінай і Міхаіла Угаравы з Расіі.

Толькі-толькі сталі вядомыя і вынікі конкурсу фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік». Прыз «Залаты «Лістападзік» за найлепшы фільм» атрымала

карціна «Падарожжа Фані» Лолы Дуаён з Францыі. Прыз «За найлепшую дзіцячую ролю» атрымаў Сарэх Нур Мусаві з фільма «Плоды жыцця» іранскага рэжысёра Наргеса Абіяра — апошні атрымаў яшчэ і спецыяльны прыз журы «За найлепшую рэжысуру». Прыз «За найлепшую работу дарослага акцёра ў дзіцячым фільме» атрымаў Эктар Гарсія — гэта фільм «Кроки

героя» рэжысёра Энры Рынкона з Калумбіі. Прыз сімпатый глядачоў «За найлепшы фільм для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі» атрымала стужка «Цім Талер, або Прададзены смех» рэжысёра Андрэаса Дрэзэна з Германіі.

Гэтымі днямі глядачы «Лістапада» змаглі ўбачыць унікальны адрэстаўраваны фільм. Стужку Барыса Барнета «Дом на Трубнай» прадставілі пад акампанемент Аляксея Айгі і Ансамбля 4'33". Варта дадаць, што для «Лістапада» стала ўжо традыцыйнай паказваць пад жывую музыку класічныя стужкі, створаныя на пачатку станаўлення кінематографа. Сёлета для такога паказу гэты фільм абралі ў сувязі са 100-годдзем Кастрычніцкай рэвалюцыі.

«Дом на Трубнай» — гэта адна-часова сатырычная камедыя і «гісторыя Папялушкі» савецкай эпохі. У віхуру НЭПа трапляе дзяўчына-сялянка, якая прыбыла з роднай вёскі ў Маскву. Тут яна ўладкоўваецца хатняй гаспадыняй да ўладальніка салона-цырульні Голікава і яго жонкі. Дом на Трубнай, дзе даводзіцца працаваць Паранні (так завуць дзяўчыну), населены дзіўнымі героямі, якія жывуць у сваім уласным маленькім

Адна з узнагарод «Лістапада».

свеце, поўным мяшчанскай мітусні і плёткаў. Гаспадыня бессаромна дапякае сваю работніцу, прымушае выконваць непасільную працу. Але ўсё мяняецца, калі насельнікі дома даведваюцца, што Праскоўя Пітунова стала дэпутатам Массавета ад прафсаюза пакаёвак...

«Дом на Трубнай» — адна з тых жамчужын кіно, у якіх жанчыны кіруюць светам.

Варта дадаць, што 8 лістапада ў сталічнай прасторы «ок16» адбудзецца адмысловы клубны канцэрт Аляксея Айгі і Ансамбля 4'33" для гасцей і глядачоў фестывалю «Лістапад».

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by

■ Праз призму часу

На крутым павароце гісторыі

Улічваючы асаблівасці грамадска-палітычнага жыцця ў розныя гістарычныя перыяды, параўнаем тлумачэнні слоў «рэвалюцыя» і «рэвалюцыянер» у шэрагу вядомых слоўнікаў. У слоўніку У. І. Даля (1882) «рэвалюцыя» падаецца як «пераварот, раптоўная перамена стану, парадку адносін», «смуца, трывога». Слова «рэвалюцыянер» тлумачыцца як «бунтаўшчык, падбуршчык, крамольнік, мяцежнік».

«Рэвалюцыя» ў «Савецкім энцыклапедычным слоўніку» (1987) падаецца як «сродак пераходу ад гістарычна зжыўшай сябе грамадска-эканамічнай фармацыі да больш прагрэсіўнай». Тэрмін «рэвалюцыянер» па невядомай прычыне адсутнічае. Але ён змешчаны ў «Слоўніку рускай мовы» (2007) С. І. Ожагава і тлумачыцца як «дзеяч, які змагаецца рэвалюцыйнымі метадамі». А што да апошніх адносінцаў — незразумела. Гэта паняцце, мабыць, вынікае са слова «рэвалюцыя»: «карэнны і рэзкі пераварот у грамадска-палітычных адносінах гвалтоўным шляхам, які прыводзіць да змены грамадскага ладу». У шэрагу савецкіх слоўнікаў «рэвалюцыя» тлумачыцца як тэрмін французскага паходжання. Такім чынам, радзіма слова «рэвалюцыя» — Францыя, а не Расія.

Яшчэ аб адной акалічнасці. Савецкія людзі ў 50—60-я гады з захапленнем глядзелі кінастужку «Авадзень» («Овод» — па-руску), прысвечаную італьянскаму рэвалюцыянеру, які змагаецца за вызваленне сваёй Радзімы ад аўстрыйскіх захопнікаў. Рамантычнае кіно знята па аднайменнай кнізе цудоўнай англійскай пісьменніцы Этэль Войніч, якая неаднойчы была ў Расіі і сябрвала з рускімі рэвалюцыянерамі-нарадавольцамі.

У нейкай меры фільм можна параўноўваць з кінастужкай «Чапаеў». Ён вельмі падабаўся не толькі простым людзям, а і кіраўнікам СССР — напрыклад Сталіну і Брэжневу. Як і «Авадзень», «Чапаеў» таксама зняты паводле аднайменнай кнігі, якая належыць Д. Фурманаву, паплекніку В. І. Чапаева. Галоўную ролю цудоўна выканаў народны артыст СССР Барыс Бабачкін.

А цяпер да рэальнай гісторыі. У адным з архіўных матэрыялаў, якія датычацца газеты «Звязда», гаворыцца: «Кастрычніцкая рэвалюцыя паставіла перад «Звяздой» новыя задачы. Старыя памерлі, трэба было весці працоўныя масы па новых шляхах — да савецкага будаўніцтва, да барацьбы з контррэвалюцыяй».

З кастрычніка—лістапада 1917 года «Звязда» орган не толькі Мінскага гарадскога камітэта РСДРП(б), а і Паўночна-Заходняга абласнога камітэта РСДРП(б), на ўліку якога знаходзілася 20 тысяч членаў партыі і амаль столькі ж кандыдатаў. (У снежні 1918 года газета як орган ЦК КП(б)Б ужо атрымала дацызію ў памеры 410 975 рублёў.)

У лістападзе 1917 года кіраўніком «Звязды» становіцца В. Г. Кнорын. Яго прыбалцкае паходжанне праявілася ў спакойнай манеры вядзення гутарак, у непаказушнай вернасці савецкай уладзе. Ён меў узаемапаважлівыя адносіны з многімі вядомымі дзеячамі таго часу — А. Ф. Мясніковым, М. В. Фрунзэ, В. В. Фаміным, Р. В. Пikelем, К. І. Ландэрман. У 1922 годзе В. Г. Кнорына перавялі ў Маскву, дзе ён узна-

чаліў Інстытут чырвонай прафесуры, стаў аўтарам першай кнігі па гісторыі УКП(б), абараніў па гістарычнай навуцы доктарскую дысертацыю.

Увогуле, у той час прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі — пісьменнікі, рэжысёры, акцёры — стваралі шматлікія вобразы-сімвалы Кастрычніцкай рэвалюцыі. Сваю ролю ў гэтым працэсе адыгрывала і «Звязда» — калектыўны ўдзельнік рэвалюцыі. Але што ў выніку атрымалася? 14 з 28 яе рэдактараў былі аб'яўлены ў розныя паслярэвалюцыйныя гады «ворагамі народа», 10 з іх расстраляны. Пасля XX з'езда КПСС (1956) усе рэабілітаваны «па прычыне адсутнасці злачынства». Дзякуючы хрушчоўскай адлізе ўбачылі свет успаманы Фаміна, Ландэра, Кнорына і іншых рэпрэсаваных кіраўнікоў газеты.

Дарэчы, вядомае слова «фракцыя» ў дакастрычніцкі час азначала апазіцыю ў адносінах да афіцыйнага ўлад. Адрозна рэвалюцыі гэтым паняццем сталі называць камуністаў у органах улады, дзе большасць належала прадстаўнікам іншых палітычных аб'яднанняў, беспартыйным. У Беларусі такія фракцыі адыгралі станоўчую ролю ў паляпшэнні матэрыяльнага становішча рабочых і настаўнікаў, у аказанні фінансавай дапамогі малазаспаечаным студэнтам, у надзяленні дэмабілізаваных чырвонаармейцаў зямлёй і лесам для пабудавання жылля, прынялі ўдзел у стварэнні крэдытна-фінансавай сістэмы і г. д. У 1923 годзе фракцыі прагаласавалі за ўключэнне рэдактара «Звязды» В. А. Нодэля разам з іншымі прадстаўніцамі БССР у склад Цэнтральнай камісіі па падрыхтоўцы першай Канстытуцыі СССР (1924)... У сярэдзіне 30 гадоў усё мяняецца — слова «фракцыя» пачынае азначаць «контррэвалюцыйную, антысавецкую дзейнасць так званай трацкіска-зіноўеўска-бухарынскай апазіцыі».

У 1935 годзе Беларусь узнагароджваецца ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі «за поспехі ў ажыццяўленні ідэалаў рэвалюцыі». У Мінск уручаць узнагароду прыязджае Стар-

Масква. 1921 г. У. І. Ленін сярод дэлегатаў X з'езда РКП (б). Пра дэлегатаў з'езда расказвала «Звязда».

шыня ЦВК СССР М. І. Калінін. А ў 1937-м па загадзе Сталіна арыштаваны, а потым і прысуджаны да найвышэйшай меры пакарання амаль усе члены былога ўрада Літоўска-Беларускай Рэспублікі. За што? За невыкананне ў свой час сталінскага загаду самараспусціцца і адправіцца ў органы фронту з Польшчай. (Усе яны пазней рэабілітаваны.)

Н ЕКАТОРЫЯ крыніцы пішуць аб ленінскай Дэкларацыі правоў народаў Расіі (11.1917 г.) як аб копіі Дэкларацыі А. Ф. Керанскага (старшыня Часовага ўрада Расіі). Праўда гэта ці не? Аўтар гэтых радкоў у свой час задаў такое пытанне супрацоўнікам Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі (Масква). Адказ быў адмоўны — з дэманстрацыяй адпаведных дакументаў.

У 1923 годзе Старшыня ЦВК і СНК БССР А. Р. Чарвякоў заявіў, што ленінскую Дэкларацыю правоў народаў Расіі ў Беларусі нельга выканаць без вяртання беларускіх раёнаў, якія адышлі да Расіі і Украіны ў час замежнай ваеннай інтэрвенцыі. Новы час захаваў беларускую нацыянальную дзяржаўнасць, тэрыторыя і насельніцтва нашай краіны ў 1924 і 1926 гадах павялічыліся болей чым у два разы — за кошт названых вышэй зямель. Чарговы раз БССР падвоілася 17.09.1939 г. — праз вяртанне Заходняй Беларусі, якая ў свой час адышла да Польшчы па выніках Савецка-Польскай вайны (1919—1920).

У бурлівы паслярэвалюцыйны перыяд новы штуршок атрымала і беларусізацыя. Яе першымі гістарычнымі дасягненнямі сталі адкрыццё Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1921), стварэнне Беларускай акадэміі навук (1929). Узначалі гэтыя ўстановы славетныя вучоныя — У. І. Пічэта і У. М. Ігнатоўскі. Яны не цытавалі творы Маркса, Энгельса і Леніна, але ведалі іх галоўныя прынцыпы перабудовы чалавечага жыцця. І супраць не выступалі. Тым не менш лёсы іх аказаліся трагічныя. У 1930 годзе «за праяўленні вялікадзяржаўнага шавінізму, беларускага буржуазнага нацыяналізму» прысуджаецца да высылкі на 5 гадоў У. І. Пічэта (памёр у 1947 г.). 4 лютага 1931 года, не вытрымаўшы допытаў у АДПУ, плётка з боку некаторых «калег», скончыў жыццё самагубствам — стрэлам з рэвалювера — У. М. Ігнатоўскі. У яго асобе завяршыў зямны шлях адзін са стваральнікаў Беларускай камуністычнай партыі, аўтар больш чым 500 работ па сусветнай і нацыянальнай гісторыі. Абодва яны рэабілітаваны, а іх імёны вернуты на дастойнае месца ў гісторыі Беларусі і свету.

...У 1972 годзе аўтар гэтых радкоў як удзельнік падрыхтоўкі калектыўнай работы «Шматнацыянальная савецкая дзяржава» прывёз свой раздзел на рэзэнзію ў Інстытут марксізму-ленінізму пры ЦК КПСС (Масква). Два навукоўцы ў час перапынку пасяджэння запрасілі мяне трошкі адпачыць у мясцовым скверыку. Адзін з іх раптоўна спытаў: «Вы бачыце чалавека, які толькі што прайшоў каля нас?.. Гэта ж Рамон Меркадэр, які ў 1940 годзе забіў Троцкага. Ён працуе ў нашым інстытуце старшым навуковым супрацоўнікам... Ізноў у камандзіроўцы ў Маскву, 1982 год. Даведаўся: Рамон Меркадэр памёр. На яго магільную пліце напісана: Герой Савецкага Саюза Рамон Іванавіч Лопес. Яго этнічнае паходжанне пачынаецца дзесьці ў Іспаніі і дапаўняецца родзічамі на Кубе, растлумачылі мне знаёмыя навукоўцы».

Такім вось чынам пераплёўся ў «гістарычным клубку» яго лёс з лёсам Л. Д. Троцкага, чалавека, рэвалюцыйна папулярнасць якога ў 1917 годзе параўноўвалася з ленінскай.

З АМАЦАВАННЮ грамадскага значэння слова «рэвалюцыя» паслужыла адкрыццё ў Мінску ў 1926 годзе. Музея рэвалюцыі. Новая ўстанова лічылася навукова-метадычным цэнтрам вывучэння рэвалюцыі 1905—1907 гг., Лютаўскай і Кастрычніцкай. Размяшчаўся музей побач з Домам-музеем Першага з'езда РСДРП. Але будынак разам з экспанатамі быў знішчаны ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны падчас бамбардзіровак...

Яўген БАРАНОЎСКІ,
кандыдат гістарычных навук